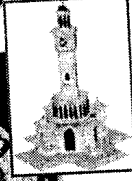
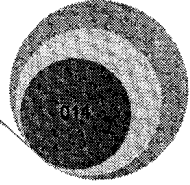

DIYALOG

Mart - Nisan
2011

İçindekiler

Gitmek istediğiniz başlığın
üstüne tıklayarak gidebilirsiniz.
İçindekiler bölümüne dönmek için
sayfa sonlarındaki ok'u tıklayınız.

Bülten sayfaları, bir A4 sayfada alt alta iki A5 olarak
düzenlenmiştir. Ekranınızın görünüm yüzdesini bir
A5'e ayarlamamız halinde "PgUp / PgDn" tuşları ile
sayfalar arasında kolaylıkla gezinebilirsiniz.

- 2 -

(014) Mart - Nisan 2011

DIYALOG

İÇİNDEKİLER

003 - Merhaba

004 - HABERLER

017 - İçimizden

018 - Aramızdan Ayrılanlar

KURUMLARIMIZDAN

019 - Liga

020 - Sunday School

020 - İyi Niyet

021 - Beth Hayim

021 - Karataş Hastanesi

İZMİR'E İZ BIRAKANLAR

023 - Alber Alazraki - Sarit Bonfil

SEKSION EN LADINO

031 - El Kantoniko de Rachel - R.A.Bortnick

038 - Imajes del Viejo Izmir - R.A.Bortnick

039- Yehuda ke Dize - Yehuda Hatsvi

042 - Rekuerdos de Roz - Roz Kohen Drohobyczer

046 - D'aki D'aya - Eliz Gatenyo

050 - Un Ramo de Versos - Haim Vitali Sadacca

051 - Kantoniko de Buenos Aires - G.T. de Ryba

053 - Haim Vidal Sephiha - Trenos de la Meduza

055 - Robert Cohen - Me kema!

058- Neil Cikurel - Miel con Canela

060 - Ben Becker - Five Months in Izmir

BİZDEN BİRİ

063 - Prof.Dr. İzak Kaya - Sarit Bonfil

KÖSE YAZILARI

073 - Baş Yazı - Rafael Algranati

077 - Derinlik

079 - Mi-draş Itzhak - Rav İsak Alaluf

082- Kronometre - İvo Molinas

085 - Uzak Yakın - Selim Amado

087 - Çağrışimler - Avram Ventura

090 - One Minute I - Avram Aji

093 - Yansımalar - Raşel Rakella Asal

099 - Sabetay Sevi'nin Ardından - Gad Nassi

107 - Açı - David Enriquez

111 - One Minute II - Avram Aji

115 - Yaşam Koçunuz - Violet Alalof

117 - Yahudilik Felsefesi - Yisahar Aaron İzak

121 - Astroloji - Beki Baron

124 - Görüş - Daniel Levi

127 - İskele - İsrail Benyakar

129 - Eski Yeni - Moris Şaul

GENÇ GÖRÜŞ

133 - Natan Abulafya

138 - Şoşi Kohen

140 - Rozi Alaluf

142- Ben Becker

145 - PAYLASALIM, GÜÇ ALALIM

151 - BİLİYOR MUYUZ? - Bet Amikdaş

154 - COCUKLAR - Marifetli Çocuk

155 - KONUSAN RESİMLER - Selim Bonfil

164 - EKONOMİ - Ekonomi Ne Kadar Sıcak?

BİZİM KÜRSÜ

168 - Süleyman Doğu

172 - Avram Hasan

OKUR İLETİLERİ

175 - Sami Azar

177 - Cherly Smith

178 - Sami Barki

BASINDAN SECMELER

179- Virma Banastey - Şalom

186 - Ludger Kazmierczak - Deutche Welle

188 - Sedat Ergin - Hürriyet

191 - Egemen Bağış

193 - Hasan Cemal - Milliyet

198 - Sedat Ergin - Hürriyet

201 - Ali Bayramoğlu - Yeni Şafak

204 - Vatan

207 - Ali Bayramoğlu - Yeni Şafak

210 - Hasan Cemal - Milliyet

212 - Ali Bayramoğlu - Yeni Şafak

215 - Haber Vaktim

218 - Gerçek Gündem

220 - Kıbrıs Postası

222 - İlber Ortaylı - Milliyet

224 - İzmir Sanat Etkinlikleri

225 - Bu Sayının Sözü

Yansımalar

Raşel Rakella Asal
rakelasal@gmail.com

Göç Hikâyeleri

Herkesin bir şarkısı var. Ama mutlu, ama hüznü... Ayrılığa dair, sevdaya dair. Bize gülümseyen bizi var eden güzel melodilerdir bunlar. Evet şarkılar... Aşkların hatıra defteri onlar. Bir anda sınırları silip hepimizi kilometreler ve yıllar ötesine sürükleyiveren notalar... Duyduğunuzda kekremsi bir yalnızlık tattıran, size ilk dinlediğiniz anı yaşatan tınılar. Günleri bölüştüğümüz, sevdalarımızı dönüştürdüğümüz, dünümüzü anımsadığımız, sevincimizi dilimizde mırıldandığımız nağmeler.

Şarkılar hep bizleri söyler. Ağlarız, haykırırız, coşarız şarkılarda. Birleştirir bizi şarkılar hep bir ağızdan dökülürken koro halinde. Dans ettirir en mutlu günümüzde sevilenin kollarında. Her şeyden ötesi de güzelleştirir hayatlarımızı. Rengârenk tatlar katar dünyamıza.

Herkesin vardır bir şarkısı dedik ya. Haydi, şimdi küçük bir oyun oynamada sıra. Kapatın gözünüzü bakalım. İşte soru: Sizin en sevdiğiniz şarkınız acaba hangisi? O melodiler kulağınızda dans etmeye başlamadı mı?

Bir de özenle sakladığımız fotoğraflarımız vardır. Onlarla bir zamanlar yaşadığımız o uzak zamanların melankolik, kendimizin de unutmuş olduğu anılarımızın dünyasına gireriz.

Sizlere Ayşe Gürsan Salzman ve eşi Laurence Salzman'ın Türkiye'yi bir uçtan bir uca dolaşip (1984-1989) çektikleri fotoğraflardan söz etmek istiyorum. Ama önce bu çifti size tanıtayım.

İstanbul doğumlu Ayşe Gürsan-Salzman Pennsylvania Üniversitesinde antropoloji eğitimi almış. Çok geniş bir coğrafyaya yayılan ilgi alanı tarih öncesi çağlara kadar uzanıyor. Meksika, Romanya ve Türkiye üzerindeki araştırmalarını Amerikalı eşi Laurence Salzman ile gerçekleştirmiş. Laurence Salzman 1960'lardan başlayarak fotoğraf ve belgesel film üzerine

uzmanlaşmış. Onun ilgi alanı: New York şehrinin tek odalı otel konukları, Philadelphia soytarıları, Romanya Yahudileri, Transilvanya çobanları, Küba'nın dansçı ve güreşçileri.

Araştırmacı ruhu taşıyıp da meraklı olmamak olur mu? Salzman'larda merak, öğrenme tutkusu ve görme istemi kariyerlerinden gelen bir güdüdür. Duydukları, okudukları, öğrendikleriyle yetinmeyip, her şeyi geride bırakıp yollara düşerler. Taa Anadolu'yu Tekirdağ'dan, Edirne'den, Çanakkale'den yani Anadolu'yu bir ucundan öbür ucuna Ağrı'ya kadar gezmek ve yaşanmış yüzlerce öykünün geçtiği mekânları yerinde görmek tutkusudur bu. Kaybolmaya yüz tutan sinagogları ve mezarlıkları fotoğraflarlar, hayatta olan Yahudilerle konuşurlar. Laurence Salzman, boynunda fotoğraf makinesi, eşi Ayşe elinde kalem defter ile beş yıl boyunca sürdürürler araştırmalarını. Zamanla Rıfat Bali'nin önerisiyle bu gezilerini bir kitaba dönüştürme fikri de gelişir. Böylece bu kitap oluşur. İşte size *Travels in Search of Turkey's Jews* kitabının öyküsü.

Fotoğraf sanatını toplumsal, uzun soluklu bir çalışmaya ve araştırmaya dönüştürerek belgesel bir işlevi de böylece yerine getirmiş olurlar.

Kitaptan anılar bir bir en beklenmedik bir biçimde tarihin sayfalarından çıkıp geliveriyor gözlerimizin önüne. Örneğin, Silivri'li Bayram Ağa şöyle anımsıyor Yahudi komşularını: "Salamon Moreno, Yeşuva ve Yasef batılı giysileriyle iki veya üç katlı evlerinde refah bir yaşam içindeydiler. Öyle neşeliydiler ki, Pazar günleri avluda toplanır keman çalar, şarkı söyler, dans ederlerdi." O zamanlardan "güzel günlerdi" olarak söz ediyor. Hüznü anıları da var. Hiç unutamadığı Sara var. Hafızasının kıvrımlarına keskin çizgilerle kazınmış olan Sara var. Kendini kayalıklardan denize atan o genç kızı hiç unutamıyor. Herhalde karşılıksız kalan bir aşkı yaşadığı. Yine Silivri'den Yakup'un bir başka anısı da şöyle: O zamanlar yedi yaşındadır Yakup. O ve arkadaşları Yahudi mezarlığının etrafında oyun oynarken birden mezarlığın önünde atlı arabalar durur. İçeriden çıkan adamlar ellerinde kürekleriyle çukur kazıp

(014) Mart - Nisan 2011

DİYALOG

bir takım kemikler gömerler mezarlığa. Seneler geçer, Yakup büyür, Struma gemisinin kurbanlarının kemikleri olduğunu ancak o zaman anlar.

O zamanki tarihi olaylardan öğrendiğimize göre 769 kişiydiler... Güverteden ambarlara taşmış, aceleyle doldurulmuş torbalar, denk yapılmış eşyalarla, çaresizliğin saatini kovalıyorlardı. Tümü de, korkulu bir bekleyiş içindeydiler. Yokluk ve acı ile dolu saatler geçiyor ama onlara Filistin'de yeni bir hayat vadeden yolculuk bir türlü başlamıyordu.

Her şey Romanya gazetelerinde yayınlanan bir ilanla başlamıştı. Karadeniz'in en hareketli limanlarından biri olan Köstence'den hareket edeceği bildirilen "Vasul Struma" gemisi, otuz bin Ley karşılığında Filistin'e yolcu aradığını bildirmişti.

Yaklaşık yüz elli dolar karşılığında Filistin'e mülteci götürmeyi öneren ilanın gazetelerde yayınlanmasından sonra, inanılmaz yoğunlukta

⇒

taleple karşılanmıştı. Yahudiler akın akın gemiye koşuyor, Filistin için yer ayırıyordu.

Söz konusu gemi 500'e yakın Yahudi ile Filistin'e gitmek üzere 12 Aralık 1941'de Köstence'den yola çıkmıştı. Geminin rotası Çanakkale Boğazı'ndan çıkıp Ege'ye açılmaya ve oradan Filistin'e ulaşmaya yönelikti. Gemi geceyi Türk karasularında geçiriyordu ve tarihlerden 24 Şubat'tı. Saat 09.00'da, büyük bir patlama gemiyi ikiye bölmüştü. Yolcuların güvertelerdeki büyük bölümü patlama sırasında ölmüş, denize dökülenler ise, şiddetli soğuğa dayanamamıştı. Geminin ikinci kaptanı ile bir kapıyı sal yapan, yolculardan Stoliar, kurtulan tek yolcuymuştu. Gemi, Filistin'e gidememişti. Yetmiş çocuk iki yüz yolcu ile sulara gömülmüştü. Gemi nasıl batmıştı? Uzmanlar, batırma eyleminin karadan değil, denizden olabileceğini açıklıyordu. O zaman, eylemi gerçekleştiren bir denizaltı olabileceği akla gelecekti. Öyleyse, bu denizaltı hangi ülkenindi? Olay sonrası Filistin'deki Yahudiler genel greve gitmiş, eylem ve protestolar yoğunlaşmıştı.

(014) Mart - Nisan 2011

DİYALOG

1960'da İsrail hükümetinin talebi doğrultusunda bu gömülen kemikler çuvallar içinde İsrail'e gönderilmişti.

Kitabı okumayı sürdürürken Çorlu'ya geliyoruz. Çorlu Yahudilerinin İsrail ve İstanbul'a göçü 1950'lerde başlamıştı. 1964'te hepsi evlerini komşularına satarak kenti terk etmişti. Yahudi Mahallesi Cemaliye Mahallesi adını almıştı. Çorlu'ya bir kilometrelik uzaklıkta Havra Cami yer alıyor. Şimdi kavun ve ayçiçeği tarlaları eski Yahudi mezarlık alanıydı. Bu tarlalar arasında bir gezinti yağmalanmış mezarları, oraya buraya dağılmış mezar taşlarından mezarlığın tarihi belirlenemezse de, pek muhtemelen mezar taşlarının stilinden 16. ve 17. yüzyıla ait oldukları tahmin ediliyor.

Edirne Yahudilerinin öyküsünü Yuda Romano'nun oğlundan öğreniyoruz. Bay Romano 1930-1940 yılları arasında Edirne Yahudi cemaatinin başkanıdır. İkinci Dünya Savaşı başlangıcında antisemit propagandalar kitaplar ve

⇒

broşürler aracılığıyla Türkiye'ye de ulaşır. Temmuz 1934 olayı yaşanır. Bu propagandalardan etkilenen insanlar şehirde bir ayaklanma hareketinde ısrarlıdır. Bir gece evvel Yuda Romana iki adamın konuşmasına tanık olur. Artık geç olmuştur, ayaklanmayı ertesi güne erteleme kararı alırlar. Yahudi balıkçı dükkânlarından alışveriş yapılması yasaklanır, kimi evler taşlanır. Bunun üzerine Yuda Romano derhal Türk polisine bu durumu anlatır, endişesini dile getirir. O sırada Edirne'de sekiz bin Yahudi yaşamaktadır. Polisten yardım gecikmez, Yahudi yerleşim bölgesine jandarma denetimi gerçekleştirilir. Hem ayaklanma önlenmiştir hem de hiç can kaybı yaşanmamıştır. Alınan bu önlem yine de tatmin etmez kimisini. Yine göç yolları belirir. Kimi İstanbul'a, kimi İsrail'e.

İkinci Dünya Savaşında çok büyük ekonomik krizin içine düşen İzmir Yahudilerinden on bin kişi 1948 yılında İsrail Devletinin kurulmasıyla İsrail'e göç eder. 1948-1950 arasında İzmir'in Yahudi nüfusu on beş bindir. 1962 yılında 1960 Yahudi

kalır. Civar kasabalarda yaşayan tüm Yahudiler çoğunlukla İzmir'e göç ederler. Sayı üç bine kadar yükselir. Bugün İzmir'in Yahudi nüfusu 1500-1700 arasındadır.

Kitap Anadolu'daki Yahudi toplumundan bir demet sunuyor. Bu topraklarda yaşayan Yahudi insanının resmini çiziyor. Kitabın içindeki ana bakış, ana motif, Türk Yahudi kültür mirasının Anadolu'yla ne kadar örtüştüğünü göstermek. Elindeki o kara kutuyla Laurence Salzman ve kalemini bir fotoğraf makinesi gibi kullanan eşi Ayşe Salzman'ın Anadolu'daki Yahudi mirasını yakalamak için bu toprakların gizini çözmeye çalışıyorlar. Binbir heyecanla... Her biri farklı olan öyküleri de eşi Ayşe damıtıyor her sayfaya. 1984-1989 arası çıktıkları Anadolu gezilerinde tanıştıkları insanları da katarak. Derin toplumsal gerçeklerin açığa çıkmasında çok etkili bir işlevi de üstlenmiş oluyorlar. Oralarda neler yaşandığını, toplumun hangi süreçlerden geçtiğini öğrendikçe derin düşüncelere, içli bakışlara yakalanıyorsunuz. Okuduklarınızı da ekleyince daha bir

eksikleniyorsunuz.

Salzmanlar için Anadolu bir şiir, bir rüya; belki de dünyanın en güzel sanat eseri, doğa harikası, belki de dünyanın en soyut resmi. Bu uçsuz bucaksız toprakların çağrıştırdığı sesler, görüntüler ve olaylar çıkıyor karşımıza. Artık Türk-Yahudi kültürüyle başbaşaız. Yağışını, karını birlikte yaşadığımız, coştığımız, devindiğimiz, üzerinde yuvarlandığımız Anadolu'yu tanımaya çağırıyor bizi. Bir türkü tutturan Moiz'den, Salamon'dan, karla birlikte ortalığı büyük bir sessizliğin kapladığı Ağrı'nın ıssızlığına, yüzlerce anı, binlerce yılın ötesinden, başka hayatlardan, başka dünyalardan öyküler anlatıyor bize. Bin yıllardır süregelen bir bestedir bu. Hep devinen ayaklarıyla, kişilikleriyle canlı capcanlı, tepeden tırnağa yaşamın kendisidir bu. Dilsiz, ağızsız, sessiz ama öykü dolu bu fotoğraflar Türk-Yahudi kültürünün görkemli bir geçişini sunmuş oluyor.

Toplumsal eğrilerle girdaplarla yüzleşmeye, hüznü ile sorgulama bir arada yaşanmaya başlıyor.

Niyeler, niçinler, yıkılmış ömürler... Bizim tarihimizden bir kesit. Bizi anlamaya ve anlatmaya çalışan bu kitap Türk-Yahudi cemaatlerinin bağrından çıkıyor. Anadolu'nun Yahudi kültürünün sesini bizlere aktarırken bu kültüre sahip çıkmanın sorumluluğunu da taşıyor.

Güneş yüzünü gösteriyor artık. Dağ lâleleri açtı. Hem de papatyalar... Yaylalar süt ve kekik kokuyor. Koyunların, keçilerin sesi yankılanıyor vadilerde. Taşlar ısınıyor. Toprak gözünü açtı. Kuşlar ötüyor, sular çağlıyor. Kısacası; dağlar uyandı. Kardelenlerin zamanı geçti. Beyaz, yerini rengârenkliğe bıraktı. Umursamıyor Salamon güneşi falan. İçinde bin yılan kımıldıyor sanki. Bir yüksek dağlara bakıyor, bir alçak ovaya. Tam ortasında yılgınlığın. Göç etme korkusu... Gitmek! Demesi kolay. Nereye gider, ne yapar, neyle geçinirler? Her şeylerini... Bir oğlu, bir kızı, eşi bir de kendi... Kim arar, kim sorar onları? Yeni yaşam kolay mı? Her an korku. Her an bir şeyler olacak düşüncesi. Kötü şeyler olacak gibi. Her an, gök karışacak; yerle vuruşacak gibi.

Kurşun, yağmura sarılıp başlarına yağacak gibi... Diken üstünde bir yaşamın eteğindeler. Her şeyleri işte böyle birkaç, birkaç... Çöküyor kapının önüne; alıyor başını ellerinin arasına. Sonra, dizlerinin üzerine kapanıyor. Saatler geçiyor sanki... Bir el dokunuyor omzuna, irkiliyor. Eşi Bulisa bu. Soran gözlerle bakıyor ona. Nice sessiz kalmış böyle? Sarılıp koluna bırakıyor gözyaşlarını. Sonunda ağlayabiliyor. Hep güçlü olmak kolay mı? Eve giriyor. Evin her yanında anılar var. Onlara dokunuyor bir bir... Duvardaki birkaç eski fotoğrafı okşuyor. Babasının sesi çınlıyor kulaklarında: "Salamon, hele gel otur bir şey diyecem sana." "Ne sevecen adamdı." diye geçiriyor içinden. "İyiler hep mi erken gider?" Hıçkırıkları boğazına düğümleniyor. Yeni anılar edinecek gücü görmüyor kendinde. Ama gidecekler. Mecbur gidecekler...

Tartışırken

,"doğruluk" hep kaybolur.

SYRUS